

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1917 kl. 11 f. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision i visst syfte av grundlagarna och därmed sammanhängande författningar, m. m.

Till konstitutionsutskottet hava hänvisats följande inom andra kammaren av herr *Lindhagen* väckta motioner, nämligen

dels *motionen nr 289*, i vilken motionären hemställer, »att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t (d. v. s. regeringen) måtte låta utarbeta förslag till en revision av grundlagarna och därmed sammanhängande författningar i syfte att *den svenska konstitutionen i den nya tid, som bör komma, må bättre än hitintills uppbyggas på rätten i stället för makten, på folkupplysning och självstyrelse i stället för lydnad under auktoriteter eller med andra ord på en ordning, som i statslivet möjliggör, skyddar och värdesätter även den egna personlighetens inre utveckling och den andliga friheten för alla samt sålunda bereder rum för demokratiska människor i de demokratiska ordningarna;*»

dels *motionen nr 290*, med hemställan, »att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte

1) taga under överbärande angelägenheten att folkstyrelsen vidgas till icke blott valrätt utan även omedelbar beslutanderätt i viktiga frågor och att därvid objektiv kunskap i det ämne, varöver skall beslutas, meddelas de röstande genom statens förmedling, ävensom, efter undersökning av olika system för en sådan folkstyrelse såsom »initiativ» och »referendum» med flera, för riksdagen framlägga förslag till erforderliga ändringar i grundlagarna för ändamålet; samt

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 5 saml. 5 häft. (Nr 6.)

2) utsända en kommission för att på platsen vinna erfarenheter om det i vissa nordamerikanska stater införda systemet för folkstyrelse med initiativ, referendum och återkallelse av mandat;»

dels *motionen nr 291*, med hemställan, »att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t, för beredande av möjligheter till andlig frihet i de politiska partiernas inre liv, ville överväga och för riksdagen framlägga förslag uti de syften, som innefattas i följande programpunkter:

Liksom de flesta andra sammanslutningar skola även permanenta politiska partier inregistreras för att få driva sin verksamhet. Registrering vägras, om ej i partiets stadgar uttryckligen föreskrives, att även i partiets eget inre liv skall tillämpas den andliga frihetens grundsatser. I detta avseende måste stadgarna innehålla, dels att inom partiet skall råda fullständig yttrande-, tryck- och församlingsfrihet, valfrihet och demonstrationsfrihet och dels att val skola, när någon begär det, företagas proportionellt efter en av staten fastställd enkel valmetod. Vidare skola stadgarna innehålla att, om partiet utser en så kallad ledare med åtföljande maktbefogenheter (en härskare, partimonark) — en åtgärd som samhället helst ser kunna undvikas — skall denne utses årligen och får ej fungera längre tid än tre år i rad, men kan på lika sätt återväljas efter det sex år förflutit från det mandatet sist upphört.

Vägrad registrering på grund av underlåtenhet att införa dylika bestämmelser i stadgarna medför obehörighet att med laga verkan driva politisk verksamhet. Däremot förutsättes att, när en dylik författning genomförts, kan man räkna med en sådan demokratisk anda, att tvångslagar för att genomföra, vad stadgarna i ovannämnda avseende föreskriva, icke erfordras. Skulle dessa förväntningar väsentligen besvikas, må man tilläventyrs gå till en sådan temporär tvångslagstiftning på grundvalen av ett omsorgsfullt skiljedomsförfarande; dock må någon statsinblandning aldrig ske i tillämpningen av stadgeföreskrifterna om förenämnda medborgerliga friheter. För tillfälliga partibildningar vid valtider och dylikt gäller ej denna författning.

Denna partilivets magna charta inskrives i grundlagen med tillagt förtydligande, att annan föreskrift för registrering än de ovannämnda ej får äga rum;»

dels *motionen nr 294*, med hemställan, »att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till sådana grundlagsändringar:

1) att riksdagen i utrikesärenden erhåller *medbeslutanderätt med regeringen* ifråga om dels avhandlingar och förbund med främmande

makter och dels viktigare avgöranden om befarat angrepp och vid fredsslut, ävensom att uttrycket börja krig utgår ur grundlagen;

2) att riksdagen i utrikesärenden erhåller *förhandlingsrätt med regeringen* genom hemliga utskottets utvidgning till ett riksdagens utrikes politiska utskott; börande detta bestå av tjugufyra medlemmar jämte suppleanter, utsedda proportionellt efter kamrarnas, partiernas och olika partiskiftningars röstetal;»

dels *motionen nr 295*, med hemställan, »att riksdagen ville för sin del besluta sådana förändringar i regeringsformen och riksdagsordningen:

1) att valmännen för utseende av justitie- och militieombudsmännen väljas av vardera kammaren proportionellt efter antalet medlemmar i kamrarna;

2) att medlemmarna i riksdagens utskott och delegationer jämväl i övrigt utses av kamrarna i förhållande till antalet medlemmar i desamma;»

dels *motionen nr 296*, med hemställan, »att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte överväga

1) huruvida ej statsministerämbetet bör upphävas och statsrådet ombildas till ett jämlikt kollegium med föreskrivna ombyten av ordförande och vice ordförande efter schweiziskt mönster;

2) huruvida ej statsministerns rätt enligt praxis att faktiskt utse övriga statsråd bör undanröjas samt i stället, likaledes enligt schweizisk förebild, alla statsråden utses genom val på bredaste demokratiska grundval, som förhållandena medgiva; dock att Konungens nuvarande företrädesvis formella rätt att bekräfta eller förkasta statsministerns förslag må, om den anses böra bibehållas, överflyttas på det förslag, som framgått efter den nu ifrågasatta valmetoden;»

dels *motionen nr 299*, med hemställan, »att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, i vad mån och på vad sätt tjänstemän i ledande ställning må kunna utses genom val av folket och efter förslag upprättat först genom omröstning bland samtliga tjänstemän i verket,

ävensom på vad sätt särskilt landshövdingtjänsterna må kunna hädanefter besättas genom ett sådant valsätt som nu ifrågasatta, samt för riksdagen framlägga det förslag, varill ett sådant övervägande kan föranleda;»

dels och slutligen *motionen nr 300*, med hemställan, »att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte överväga och för riksdagen framlägga förslag om genomförandet av vissa grundsatser för pressens reformering huvudsakligen i överensstämmelse med följande program:

1) I lagstiftningen förebygges att den av samhället medgivna

pressfriheten missbrukas av pressen till att själv i stället införa censur, förstöra andras goda namn samt ödelägga allmänhetens rättsmedvetande. Publikationsskyldighet i skälig omfattning måste till en början stadgas särskilt för genmälen och diskussionsinlägg.

2) Till stöd för folket och pressen själv organiserar lagstiftningen hedersdomstolar, som äga att på ansökan eller av egen tillskyndelse uttala omdömen, huruvida uti en tidning hederns, rättsmoralens och sanningspliktens krav blivit överträdta.

3) Även i pressmannens befattning bör fordras någon föregående utbildning ej blott i pressens teknik utan även i dess mänskliga förpliktelser vid behandlingen av ett lands värlösa innebyggare och förhållanden. Denna grundsats inflyter, specificerad i grundlagen. Vid varje koncession för en tidning intages denna specifikation såsom en betingelse för koncessionen. Överträdelse beivras vid hedersdomstolen.

4) Förbud utfärdas mot utgivande av söndagsnummer.»

Med avseende på de skäl, som motionären åberopat för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionen nr 289, i vilken motionären framlagt motivering jämväl för de yrkanden, som i de övriga motionerna framställts, nämligen:

- för motionen nr 290 å sid. 28—33, 78,
- för motionen nr 291 å sid. 24—28, 36—39, 79, 80,
- för motionen nr 294 å sid. 1—12, 80,
- för motionen nr 295 å sid. 61—63, 39, 82, 80,
- för motionen nr 296 å sid. 41—45, 80,
- för motionen nr 299 å sid. 52—60, 82, samt
- för motionen nr 300 å sid. 63—74, 82.

*Utskottets
yttrande.*

Då motionären själv betecknat samtliga motionerna nr 290, 291, 294, 295, 296, 299 och 300 jämte en del till andra utskott remitterade såsom »specialmotioner», vilka han utbrutit ur den allmänna framställningen i nr 289, har det syntts lämpligt att i ett sammanhang behandla samtliga de till utskottet hänvisade motionerna med undantag blott för motionen nr 294, vilken sedermera kommer att göras till föremål för särskild framställning. Däremot har utskottet givetvis icke haft att uttala sig om de partier av motionen nr 289, som utgöra motivering för yrkandena i de till andra utskott hänvisade motionerna nr 292, 293, 297, 298 och 329.

I fråga om de nu föreliggande anser sig utskottet böra hänvisa därtill, att grundlagsstiftning är hos oss omgärdad med särskilda föreskrifter, vilka ålägga förpliktelsen att vid ändringar i rikets författning

framgå med varsamhet och undvika experimenterande. Beträffande konstitutionsutskottets ställning till grundlagsändringar är därvid stadgat, att det tillkommer utskottet att hos riksdagen föreslå de ändringar i rikets grundlagar, dem utskottet finner högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa. De av motionären här framlagda förslagen fylla icke de förutsättningar, som sålunda äro föreskrivna, för att de av konstitutionsutskottet skulle kunna tillstyrkas. För övrigt syfta dessa förslag i vissa fall till åtgärder, vilka icke lämpligen kunna regleras genom grundlagsstiftning eller annan lagstiftningsåtgärd, som faller inom utskottets verksamhetskrets. Beträffande speciellt programmet för en allmän författningsrevision i motionen nr 289 är det — oavsett de önskingar som från skilda håll må kunna göra sig gällande i avseende på vår författningsutveckling — uppenbart, att de riktlinjer för en sådan utveckling, som motionären i sitt yrkande uppdragit, äro allt för oklara och ofullständigt motiverade för att av utskottet kunna göras till föremål för en saklig granskning eller för att kunna tjäna som utgångspunkt för en framställning från riksdagens sida.

Utskottet får alltså hemställa,

- 1:o) att herr Lindhagens förevarande motioner
 - a) nr 290
 - b) » 291
 - c) » 295
 - d) » 296
 - e) » 299 och
 - f) » 300

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

2:o) att herr Lindhagens motion nr 289, i den mån den icke dels genom utskottets under mom. 1 gjorda hemställan kan anses besvarad, dels av utskottet uppskjutits till behandling i samband med motionen nr 294, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 mars 1917.

På konstitutionsutskottets vägnar:

NILS EDÉN.

I utskottets handläggning av i detta utlåtande behandlade ärenden hava deltagit:

i handläggningen av motionen nr 290: herrar Edén, Clason, Hellberg, Bellinder, K. J. Ekman*), Mannheimer, Olof Olsson, von Bahr*), greve Alexander Hamilton*), Kunze, Gullberg, Larsson i Västerås, Magnusson i Tumbult, Hallén, Ericsson i Vallsta, Hildebrand*), Kropp, Sterne*), Hallendorff och Gustafsson i Brånsta;

av motionen nr 291: herrar Clason, Hellberg, Bellinder, Mannheimer, von Mentzer, von Bahr*), greve Alexander Hamilton*), Flensburg, Gullberg, Räf, Hallén, Kropp, Karlsson i Mo, Svensson i Skönsberg, Andersson i Höckerum, Bogren, Törnkvist*), Gustafsson i Brånsta och Sjöberg;

av motionen nr 295: herrar Clason, Hellberg, Bellinder, Mannheimer, von Mentzer, Olof Olsson, von Bahr*), greve Alexander Hamilton*), Flensburg, Gullberg, Räf, Hallén, Kropp, Karlsson i Mo, Svensson i Skönsberg, Andersson i Höckerum, Bogren, Törnkvist*), Gustafsson i Brånsta och Sjöberg;

av motionerna nr 296, 299 och 300: herrar Edén, Clason, Bellinder, Mannheimer, von Mentzer, Olof Olsson, von Bahr*), greve Alexander Hamilton*), von Zweigbergk, Kunze, Gullberg, Hallén, Beckman, Hallendorff, Magnusson i Kalmar, Karlsson i Mo, Svensson i Skönsberg, Bogren, Törnkvist*) och Gustafsson i Brånsta;

av motionen nr 289: herrar Edén, Bellinder, Mannheimer, von Geijer, von Mentzer, Olof Olsson, Stadener, greve Alexander Hamilton*), von Zweigbergk, Meurling, Flensburg, Magnusson i Tumbult, Räf, Hallén, Beckman, Kropp, Janson i Kungsör, Svensson i Skönsberg, Gustafsson i Brånsta och Löwegren*).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

dels i mom. 1:o a) av herrar *Olof Olsson, Larsson* i Västerås, *Hallén, Kropp* och *Sterne*, som anförde:

»I de yrkanden, som herr Lindhagen framställt i sin motion, ha vi ej kunnat helt instämma, men i likhet med motionären anse vi, att folkets direkta avgörande i landsviktiga frågor i vissa fall är önskvärt. Under ett representativt system som vårt med tvenne likaberättigade kamrar, där den ena kammaren långt ifrån alltid har samma intressen eller samma strävanden som den andra, kan det hända, att lösningen av frågor av vital betydelse för folkets stora flertal förhalas på ett sätt, som äventyrar en sund utveckling. Då en utväg bör finnas ur ett dylikt tillstånd och då en allmän folkomröstning synes oss vara en sådan utväg, få vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta anställa en allsidig utredning, huruvida och i vilken utsträckning landets röstberättigade medborgare må äga rätt att genom allmän omröstning träffa avgörande i landsviktiga frågor, samt därefter för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i grundlagen vartill utredningen kan giva anledning.»;

ävensom av herr *Ericsson* i Vallsta, som instämt i det av herr *Olof Olsson* m. fl. framställda yrkandet;

dels i mom. 1:o) c) av herrar *Hellberg, Mannheimer, Olof Olsson, Gullberg, Hallén, Kropp, Svensson* i Skönsberg, *Bogren* och *Sjöberg*;

dels mot motiveringen

i vad den avser motionen nr 290: av herrar *Edén, Hellberg, Mannheimer* och *Gullberg*; samt

i vad den avser motionen nr 289: av herrar *Edén, Mannheimer, Olof Olsson, Stadener, von Zweigbergk, Hallén, Kropp, Janson* i Kungsör och *Svensson* i Skönsberg.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1917.